

تعریف و معیارهای عضو در فقه مذاهب اسلامی

سید سجاد موسوی همپا
مستشار دادگاه تجدیدنظر استان زنجان

دکتر مهدی مجتهدی
مستشار دادگاه تجدیدنظر مرکز استان زنجان

دکتر مهرداد ستاره
متخصص پزشکی قانونی-مدیرکل پزشکی قانونی استان زنجان

چکیده

زمینه و هدف: در متون فقهی مذاهب اسلامی و همچنین قانون مجازات، عضو و اعضاء، تعریف نشده است ولی برای اعضای بدن انسان در صورت آسیب، قواعدی وجود دارد که بر اساس آن دیه تعیین می شود. یکی از قواعد حاکم بر دیات، قاعده دیه اعضای یکی (واحد) و دوتایی (اثنان) است. این قاعده فی الجمله مورد پذیرش تمام فقههای شیعه و مذاهب اربعه اهل سنت قرار گرفته است، گرچه پیرامون مستندات و ملاک آن، دایره شمول و استثنائات آن اختلاف نظر وجود دارد. نوشتار حاضر با مطالعه تطبیقی تلاش می کند ضمن پرداختن به مستندات قاعده و با تحلیل مفاد آن، حوزه شمول آن را نسبت به منافع، اعضای داخلی، اعضای غیر زوج و فرد مثل پلک ها و ... بررسی نموده و در نهایت با توجه به دستاوردهای تحقیق، قانون مجازات اسلامی را در این زمینه تحلیل و نقد نماید.

روش بررسی: مطالعه تطبیقی - کتابخانه ای در آثار فقهی حقوقی مذاهب اسلامی شیعه و سنی که در دسترس بوده و فهرست برخی منابع مورد استفاده در پایان آورده شده است.

یافته ها: در متون فقهی مذاهب اسلامی، عضو و اعضای بدن تعریف نشده است ولی برای برخی از اعضای بدن انسان در صورت آسیب، به صراحت دیه مقرر شده و برخی از اعضای بدن با واژگان فرد و جفت به نسبت دیه کل مورد محاسبه قرار گرفته و در لابلاي مباحث به اعضای ظاهری و خارجی، موثر و غیر موثر، رئیسی و غیر رئیسی، اصلی و زاید، سالم و غیر سالم نیز اشاره شده است.

نتیجه گیری: بررسی ها نشان داده که عمده مستند در تشخیص معیارهای تعیین دیه و تشخیص عضو در فقه مذاهب اسلامی، احادیث و روایات بوده که منشأ تعبدی دارد، بوده و به یافته های بشری در علم پزشکی کمتر توجه شده است.

واژگان کلیدی: مذاهب فقهی، قواعد فقهی، دیات، قاعده دیه اعضا، دیه اعضا، دیه منافع.